

Prof. univ. dr. THEODOR MREJERU

DREPT PROCESUAL PENAL

Ediția a IV-a

Copyright © 2007, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii Pro Universitaria

Nici o parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul
scris al **Editurii Pro Universitaria**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MREJERU, THEODOR

Drept procesual penal / prof. univ. dr. Theodor Mrejeru. –

Ed. a 4-a. - București : Pro Universitaria, 2007

Bibliogr.

ISBN 978-973-129-028-7

343.1(498)(075.8)

PARTEA GENERALĂ

Capitolul I

NOȚIUNEA ȘI SISTEMUL PROCESULUI PENAL ȘI ALE DREPTULUI PROCESUAL PENAL

Definim procesul penal ca fiind activitatea reglementată de lege, desfășurată de organele competente, cu participarea părților și a altor persoane, în scopul constatării la timp și în mod complet a faptelor ce constituie infracțiuni, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală.

Procesul penal este o categorie juridică cu o sferă de cuprindere mai largă decât activitatea judiciară penală, iar justiția penală este un segment al activității judiciare penale incluse în procesul penal.

Procesul penal se înfățișează ca un complex de acte succesive, care datorită desfășurării lor coordonate și progresive dă imaginea unei activități organizate în care se urmărește aflarea adevărului și pronunțarea unei soluții juste în legătură cu conflictul de drept dedus spre rezolvarea organelor competente.

Părțile sunt persoane fizice sau juridice care au drepturi și obligații localizate în conținutul principalelor raporturi juridice, de ordin penal sau civil, care se nasc în activitatea procesual-penală. Sunt părți în procesul penal: **inculpatul, partea vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente.**

1.1. Fazele procesului penal român

- 1. Faza procesuală de desfășurare a urmăririi penale;**
- 2. Faza desfășurării judecării cauzelor penale;**
- 3. Faza punerii în executare a hotărârilor judecătorești**

penale sau:

- a) urmărirea penală**
- b) judecata**
- c) punerea în executare a hotărârilor judecătorești.**

Forme atipice ale procesului penal

Prin legea nr. 104/1992 s-a reintrodus în procedura penală sistemul acțiunii penale direct adresate instanței de judecată (acțiunea penală directă), prin modificarea art. 279 alin. 2 lit. a din C.proc.pen., în care se arată că plângerea prealabilă „se adresează instanței de judecată, în cazul infracțiunilor prevăzute de Codul Penal în art. 180-184 alin 1, art. 193, 205, 206, 210, 213 și 220, dacă făptuitorul este cunoscut“.

În cazurile în care procesul penal nu parcurge cele trei faze ale sale datorită soluțiilor ce pot fi date în cursul rezolvării cauzei (scoaterea de sub urmărire penală, încetarea urmăririi penale sau achitarea), nu ne aflăm în fața unor procese penale cu structura atipică deoarece în aceleași cauze, în ipoteza în care nu interveneau soluțiile menționate mai sus, era posibilă parcurgerea celor trei faze ale procesului penal.

1.2. Noțiunea de Drept procesual penal

Dreptul procesual penal poate fi definit ca fiind ansamblul normelor juridice privitoare la reglementarea procesului penal.

1.3. Conținutul principiilor fundamentale ale procesului penal român:

- 1. Legalitatea procesului penal**
- 2. Prezumția de nevinovăție**
- 3. Principiul aflării adevărului**
- 4. Principiul oficialității**
- 5. Rolul activ al organelor judiciare**

- 6. Garantarea libertății persoanei**
- 7. Respectarea demnității umane**
- 8. Garantarea dreptului de apărare**
- 9. Egalitatea persoanelor în procesul penal**
- 10. Operativitatea în procesul penal**
- 11. Limba în care se desfășoară procesul penal**
- 12. Dreptul la un proces echitabil**

Interdependența principiilor fundamentale ale procesului penal

În cursul procesului penal, principiile fundamentale ale acestuia acționează într-o interdependență și condiționare reciprocă. Conținutul fiecărui principiu capătă eficiență datorită existenței celorlalte reguli de bază, după cum aplicarea consecventă a unuia dintre ele nu se poate face decât în condițiile respectării riguroase a tuturor celorlalte principii din sistem.

Capitolul II

PARTICIPANȚII ÎN PROCESUL PENAL

În sensul restrâns al noțiunii de participanți în procesul penal se cuprind: **organele, părțile și apărătorul**. Organele care au calitatea de participanți în procesul penal sunt organele judecătorești, procurorul și organele de cercetare penală. Sunt părți în procesul penal: **inculpatul, partea vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente**.

Din categoria „**altor persoane**“ care participă în procesul penal, alături de organe și părți, amintim: martorii, experții, interpreții, grefierii, executorii judecătorești etc.

Sucesorii pot interveni numai în latura civilă a procesului penal, ei devenind părți prin succesiune. Succesiunea nu este posibilă în latura penală, știut fiind că răspunderea penală este personală.

Reprezentanții sunt persoane împuternicite să participe la îndeplinirea activităților procesuale în numele și în interesul unei părți din proces. Aceștia nu sunt părți în proces, deoarece ei nu urmăresc în acesta un interes propriu, ci îndeplinesc numai anumite acte procesuale în numele și în contul altei persoane. Potrivit art. 174, în timp ce în faza judecății inculpatul poate fi reprezentat numai în două situații (la judecarea cauzei în prima instanță, ori la rejudecarea ei după casare de către instanța de recurs, numai dacă pedeapsa prevăzută de lege pentru fapta supusă judecării este amenda sau cel mult închisoarea de cel mult un an; la judecarea cauzei în căile de atac) celelalte părți pot fi întotdeauna reprezentate. Reprezentarea judiciară poate fi făcută de persoane particulare sau de avocați; reprezentantul avocat are dreptul de a pleda, persoana particulară nu are acest drept.

Substituții procesuali apar ca subiecți în cadrul procesului penal datorită unui drept procesual al lor, dar pentru valorificarea

unui interes al altuia, ei sunt liberi să aprecieze dacă intervin în vederea realizării drepturilor procesuale pe care le au. Ei nu răspund de rămânerea în pasivitate și nici de neglijență.

2.1. Organele judiciare

Actuala Constituție a României reglementează ca funcție distinctă și ca sistem distinct autoritatea judecătorească, iar în cadrul acestui sistem sunt prevăzute:

- **Instanțele judecătorești** (art. 123-129)
- **Ministerul Public** (art. 130-131)
- **Consiliul Superior al Magistraturii** (art.132-133).

2.1.1. Instanțele judecătorești

A. Atribuții:

- pronunță hotărârea judecătorească, care este rezultatul normal al unui proces penal; singura soluție dată în procesul penal, care are autoritate de lucru judecat, este hotărârea instanței judecătorești rămasă definitivă;

- judecătorul are dreptul să verifice legalitatea mandatului de arestare emis în faza de urmărire penală; prelungirea arestării se aprobă numai de instanța de judecată;

- prin atribuțiile pe care le au, instanțele judecătorești verifică legalitatea tuturor actelor procesuale și procedurale îndeplinite de către ceilalți participanți în procesul penal.

B. Organizarea instanțelor judecătorești

Instanțele judecătorești își desfășoară activitatea într-un sistem unitar, prevăzut în art. nr. 125 din Constituție, în care se arată că în România justiția se realizează prin Curtea Supremă de Justiție și prin celelalte instanțe stabilite de lege. Astfel:

- a) judecătoriile;

- b) tribunalele;
- c) curțile de apel;
- d) tribunalele militare;
- e) tribunalul militar teritorial;
- f) curtea militară de apel.

În vârful piramidei instanțelor judecătorești se află Curtea Supremă de Justiție.

Judecătoriile (186 în toată țara) funcționează în fiecare județ și în București, numărul și localitățile de reședință fiind prevăzute în Legea nr. 92/1992.

În fiecare județ funcționează un **tribunal**, cu sediul în localitatea de reședință a județului, iar în București funcționează de asemenea un tribunal.

Curțile de Apel sunt 15 și fiecare își exercită competența într-o circumscripție cuprinzând mai multe tribunale.

Curtea Supremă de Justiție este unică și are sediul la București. Cuprinde 4 secții, din care una penală.

C. Compunerea completelor de judecată

Prin „complet de judecată“, în sensul cuprins de lege, se înțelege numărul de judecători care participă la judecarea unor categorii de cauze penale într-un anumit stadiu.

„Compunerea instanței“ (în sensul de compunerea completului de judecată) nu trebuie confundată cu „constituirea instanței“, prin aceasta din urmă înțelegându-se nu numai organul jurisdicțional, ci alcătuirea instanței în complexul ei, cu procuror și grefier.

Hotărârile instanțelor judecătorești se iau cu majoritatea voturilor judecătorilor din completul de judecată. În cazul în care completul de judecată este format din 2 judecători, iar aceștia nu ajung la un acord, procesul se judecă din nou în complet de divergență.

D. Numărul judecătorilor din completele de judecată

*(Modificat prin Legea nr. 142/1997)

Legea nr. 92/1992 a consacrat atât sistemul monocratic (dar într-un număr redus de cauze), cât și sistemul colegial.

a) la judecătorii, completul este compus dintr-un judecător. Completul este format dintr-un singur judecător în cauzele penale unde acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate și aceasta se adresează direct instanței de judecată. De asemenea, la judecătorii, completul de judecată este format dintr-un singur judecător în cazul rezolvării cererilor și căilor de atac de competența judecătorilor, în legătură cu infracțiunile prevăzute în art. 279 alin.2 lit. a, precum și în cazul cererilor de reabilitare.

b) la tribunale, procesele și cererile de competența acestora se judecă, în prima instanță, în complet format din doi judecători, iar apelurile și recursurile se judecă în complet format din trei judecători.

c) Curțile de apel judecă procesele de competența lor în complete formate din 2 judecători.

d) Secția penală a Curții Supreme de Justiție soluționează cauzele de competența sa în complet format din trei judecători.

Consecințe ale nerespectării dispozițiilor legale privind alcătuirea completelor de judecată.

Potrivit art.197 alin.2 dispozițiile relative la compunerea instanței sunt prevăzute sub sancțiunea **nulității absolute**.

2.1.2. Ministerul public

În art.130 alin.2 din Constituție se arată că Ministerul Public reprezintă, în activitatea judiciară, interesele generale ale societății și apără ordinea de drept, precum și drepturile și libertățile cetățenilor. Ministerul Public își exercită atribuțiile prin procurori constituiți

în parchete.

Ministerul Public își desfășoară activitatea potrivit principiilor: legalității, imparțialității și al controlului ierarhic.

Principiul controlului ierarhic diferențiază statutul procurorilor de cel al judecătorilor; dacă judecătorii sunt independenți și se supun numai legii, procurorii din fiecare parchet sunt subordonați conducătorului parchetului ierarhic superior din aceeași circumscripție teritorială. Procurorul General exercită controlul asupra tuturor parchetelor.

În actuala reglementare a instituției Ministerului Public, controlul ierarhic și subordonarea nu se opresc la nivelul Procurorului General, legea arătând că procurorii, constituiți în parchete pe lângă fiecare instanță, își exercită atribuțiile sub autoritatea Ministerului Justiției, care însă nu înlătură subordonarea față de Procurorul General, care la rândul său este conducătorul Parchetului General care funcționează pe lângă Curtea Supremă de Justiție.

În exercitarea autorității Ministerului Justiției față de toți procurorii, legea arată că dispozițiile Ministrului Justiției date prin Procurorul General în vederea respectării și aplicării legii sunt obligatorii.

În mod concret, Ministerul Justiției, prin procurori-inspectorii din cadrul Parchetului General de pe lângă Curtea Supremă de Justiție și din parchetele de pe lângă Curțile de apel, exercită controlul asupra tuturor membrilor Ministerului Public.

În virtutea autorității pe care o are, potrivit legii, Ministerul Justiției poate da dispoziție scrisă, prin Procurorul General, procurorului competent, să înceapă, în condițiile legii, procedura de urmărire a infracțiunilor despre care are cunoștință și să promoveze în fața instanțelor judecătorești acțiunile necesare interesului public.

Datorită caracterului indisponibil al acțiunii penale și al legalității procesului penal, Ministrul Justiției nu poate da dispoziții pentru oprirea procedurii de urmărire penală legal deschisă.